

EUROPEAN ANTI POVERTY NETWORK

Sverige

Oktober 2019

Fattigdomsrapport Sverige 2019

Fattigdom i Sverige, problem och utmaningar

Fattigdom är en samhällssjukdom som orsakar stort mänskligt lidande. Den ekonomiska situationen färgar hela livet. Forskningen visar att ekonomisk utsatthet ökar riskerna för ohälsa, ett sämre socialt liv, sämre skola och uppväxtvillkor för barn och ungdom men också överskuldssättning och ett minskat engagemang och tilltro till samhälle och politiken.

EAPN [1] presenterar en årlig fattigdomsrapport. I årets rapport beskriver vi först hur fattigdomen generellt ser ut i Sverige. Därefter följer två exempel där vi fördjupar oss i problematiken. Det första exemplet berör personer med erfarenhet av kriminalvården som lever i fattigdom och det andra exemplet berör asylsökande. Båda dessa grupper finns i EAPN:s medlemsorganisationer.

Fattigdom som inte syns i statistiken

Fattigdomen har fortsatt att växa under de senaste åren. Det är till stora delar ett dolt problem som inte syns fullt ut i den statistik som är tillgänglig, bland annat för att SCB (Statistiska centralbyrån) huvudsakligen bara mäter de som har en registrerad folkbokföringsadress. Detta gör att bl.a. hemlösa, svartarbetare och papperslösa migranter faller utanför statistiken. Den växande fattigdomen handlar också om de som lever på eller under fattigdomsgränsen men inte söker eller, av olika anledningar, inte får del av de stöd som finns, eller inte får tillräckligt stöd. Det handlar om "working poor" (de som arbetar men ändå är fattiga) med låga och/eller periodiska inkomster, långtidssjuka, barnfamiljer (främst ensamstående föräldrar), fattigpensionärer (främst kvinnor). Särskilt utsatta är givetvis de utsatta EU-medborgarna, tredjelandsmedborgare varaktigt bosatta inom EU och de papperslösa flyktingarna.

[1] EAPN Sverige är en självständig del av det europeiska nätverket European Anti Poverty Network, EAPN. EAPN Sverige är öppet för medlemskap eller associerat medlemskap för organisationer på riksnivå och på regional nivå. Du kan läsa mer på hemsidan: <https://www.eapn.eu/eapn-sverige-eapn-sweden/>
Mer om EAPN-Europa hittar du på www.eapn.eu

Medlemmar i EAPN Sverige:

Caritas, Frälsningsarmén, ICSW (International Council of Social Welfare), RFHL (Riksförbundet för rättigheter, frigörelse, hälsa och likabehandling), RSMH (Riksförbundet för social och mental hälsa), Skyddsvärnet i Stockholm, Unizon, Verdandi (Arbetarnas socialpolitiska organisation), ÅSS (Ångestsyndromsällskapet) och lokala/regionala EAPN-nätverk i Skåne, Örebro (Nätverket för Sociala frågor), Gävleborg samt Stockholm.

Sverige har ett välfärdssystem, men att kunna ta del av det är inte alltid en självklarhet. För att få ekonomiskt bistånd måste man visa att man inte har några som helst tillgångar och vanligtvis uppvisa kontoutdrag för såväl inkomster som utgifter. Det krävs hårt arbete i form av detaljerade ansökningar med olika underlag som skall lämnas in och den som söker får ofta vänta länge på svar. Det är inte ovanligt att människor drar sig för att söka ekonomiskt stöd då upplevelsen är att själva ansökningsprocessen är så svår och krävande och många gånger upplevs förnedrande.

Fattigdomen har blivit mer synlig.

Fattigdomen har också blivit mer och mer synlig. Dels genom ett växande antal hemlösa och personer som tigger på gator och offentliga platser. Dessutom har behoven tvingat fram fler och fler akuta stödinsatser från frivilligorganisationer och andra aktörer, exempelvis i form av matdistribution, söppkök mm. Det är behov som tidigare i större utsträckning kunde mötas inom ramen för samhällets olika välfärdssystem. Att fattigdom numera upplevs som ett reellt samhällsproblem i befolkningen bekräftas också i den stora Sifo-mätning som gjordes 2017 där 45% av ett representativt urval av Sveriges befolkning anser att fattigdom är ett ganska eller mycket stort samhällsproblem i Sverige idag.

Fattigdom kan definieras och mätas på olika sätt

Det finns en reell fattigdom i Sverige – både i absoluta och relativa termer. Eftersom fattigdom kan definieras och mätas på olika sätt finns det utrymme för olika intressen i samhället att använda och lyfta fram den information som bäst passar de egna syftena. För att kunna diskutera hur fattigdomen effektivast skall bekämpas är det därför viktigt att välja och utgå från vedertagna och definierade begrepp.

Absolut fattigdom:

Socialstyrelsen beräknar absolut fattigdom som en inkomst under normen för socialbidrag från 1985 uppräknad med Konsumentprisindex. Måttet är absolut i bemärkelsen att en person som inte har en viss köpkraft betraktas som fattig oavsett hur många andra som gör det. I Sverige brukar detta även kallas "låg inkomststandard" och användas som absolut fattigdomsgräns.

Allvarlig materiell fattigdom:

Det definieras som att inte ha råd med en viss levnadsstandard, dvs att man inte har råd med minst 4 av nio följande poster;

- kan betala oförutsedda utgifter,
- har råd med en veckas semester per år,
- har råd med en måltid med kött, kyckling eller fisk varannan dag,
- har tillräcklig uppvärmning av bostaden,
- har kapital-varor som tvättmaskin, färg TV, telefon eller bil samt
- kan betala skulder (hypotekslån eller hyra, räkningar, avbetalningsköp eller återbetalning av lån).

Relativ fattigdom:

Denna definieras enligt Socialstyrelsen m.fl. som att ha en inkomst under 60 procent av medianinkomsten. Det vill säga den inkomst som ligger i mitten mellan den lägsta och högsta inkomsten. Det kallas även "låg ekonomisk standard". Inom EU är detta mått detsamma som

”risk för fattigdom”. Det här måttet mäter inte låg levnadsstandard eller fattigdom i sig utan låg inkomst i relation till andra i landet.

Hur många är fattiga?

Absolut fattigdom:

Att hushållets disponibla inkomster inte räcker till för att betala nödvändiga levnadskostnader beräknas 6%, 570 000 människor, leva med.

Allvarlig materiell fattigdom:

Enligt SCB/Eurostat lever 1,6% i Sverige i allvarlig materiell fattigdom. Det motsvarar drygt 160 000 materiellt fattiga personer i Sverige 2018. I Sverige är allvarlig materiell fattigdom vanligast bland de som är arbetslösa. Nästan tio procent av de arbetslösa, jämfört med en procent av de som arbetar, lever i allvarlig materiell fattigdom. Det är även vanligare att utrikes födda lever i allvarlig materiell fattigdom jämfört med inrikes födda som har två föräldrar födda i Sverige, fyra procent jämfört med knappt en procent.

Relativ fattigdom (låg ekonomisk standard):

I Sverige lever 16,4% i relativ fattigdom. Under perioden 2008–2018 har andelen ökat från drygt 13 procent till drygt 16 procent. Andelen personer med låg ekonomisk standard har ökat, men orsaken till det är inte att inkomsterna har blivit lägre utan att inkomstskillnaderna har ökat. Nära 1,4 miljoner människor bor i hushåll med låg ekonomisk standard.

Risk för fattigdom och social utestängning

Man pratar även om att leva med risk för fattigdom eller social utestängning. Det innebär att man uppfyller någon av kriterierna för allvarlig materiell fattigdom, relativ fattigdom eller att förvärvsarbetet är mindre än 20%. Mätt på detta sätt lever 18,0 % eller ca 1.8 miljoner människor i Sverige i risk för fattigdom och social utestängning, vilket är en ökning med 1,3% över den senast 10-års perioden. Ett faktum som lyfts fram i den statistik som nyligen publicerats av Eurostat.

Andelen som lever på marginalen och nära fattigdomsgränsen varierar kraftigt beroende på bakgrund:

- Svenskar 12,3% (i hög grad unga vuxna, ensamstående mödrar med barn, singlar samt kvinnliga pensionärer och änkor).
- Barn till utrikes födda 33,5% (OBS: denna siffra är kraftigt förhöjd bland ”andra generationen” svenskar med utomeuropeisk bakgrund).
- Utrikes födda svenskar 37,7% (OBS: denna siffra är kraftigt förhöjd bland de utomeuropeiska invandrarna).

Låga bidragsnivåer

Ett annat problem är att bidragsnivåerna är för låga och inte heller höjts i takt med de löneökningar som skett. Framför allt gäller det för dem som lever på långvarigt ekonomiskt bistånd. Forskning visar att 56 % av stadsmissionernas alla inrapporterade insatser går till människor som lever på långvarigt ekonomiskt bistånd.

Riksnormen 2019 för ett hushåll utgör summan av de personliga kostnaderna för samtliga medlemmar i hushållet och de gemensamma hushållskostnaderna enligt följande:

Ensamstående Sammanboende
S:a personliga kostnader 4 080 kr 6 670 kr / bidrag per månad

Riksnormen avser kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid och lek, hygien, barn- och ungdomsförsäkring, förbrukningsvaror, dagstidning, telefon. Utöver detta kan man få bidrag till hyra, en viss del av elkostnad och vissa andra kostnader.

Ekonomiskt bistånd är enligt socialtjänstlagen egentligen ett tillfälligt stöd för den som har tillfälliga ekonomiska problem. Trots detta hamnar fler och fler i mångårigt beroende av ekonomiskt bistånd och många tar sig aldrig ur den sociala och ekonomiska utsattheten och bidragsberoendet. Då det ekonomiska biståndet inte alls är tillräckligt för att försörja en person (eller en familj) under en längre period slits den enskildes materiella och psykosociala situation ned: hen tvingas leva för dagen, och vanliga investeringar som vinterskor, glasögon eller liknande, går inte att bekosta med långvarigt ekonomiskt bistånd. Ibland försenas utbetalningar av stöd, och ibland är det osäkert om man överhuvudtaget får det stöd man behöver.

Nuvarande regler om att man i princip skall vara helt utblottad innan man kan få stöd är kontraproduktivt och leder bara till att vägen ur problemsituationen blir svårare och längre.

Socialstyrelsens siffror visar att ungefär en tredjedel av alla som får ekonomiskt bistånd (vilket är drygt 4 % av befolkningen) får det under lång tid, och den andelen har ökat något de senaste åren.

Välfärdssystemet skyddar inte alla - många hamnar mellan stolarna

Ett växande problem är de som hamnar mellan de olika välfärdssystemens stöd p.g.a. motstridiga regler, okunnighet hos den enskilde eller hos personalen hos myndigheter etc. Det är ett av de vanligaste problemen som människor i utsatthet tar upp i kontakten med våra organisationer. Den som exempelvis blir av med sjukpenning och behöver ansöka om försörjningsstöd måste visa kontoutdrag för flera månader bakåt i tiden. I och med att personen vanligtvis haft något högre inkomst än försörjningsstödsnormen anser socialtjänsten att personen ska ha planerat sin ekonomi och sparat de pengar som denne haft över norm för att använda efter den blivit av med sjukpenningen. En planering som förutsätter att den enskilde dels känner till den praxis som finns, dels kan förutse när denne inte får förlängd sjukpenning. Detta blir oerhört påfrestande för de allra flesta och det är inte ovanligt att halka efter med räkningar. Det blir därför i ökad utsträckning frivilligorganisationer som får träda in och lämna stöd. I storstäderna, Stockholm och Göteborg, går t.ex. en fjärdedel av Stadsmissionens alla insatser till de som "faller mellan stolarna".

Många utan stöd

Drygt 215 000 hushåll fick ekonomiskt bistånd från Socialtjänsten någon gång under 2017. Statistiskt sett har det långvariga ekonomiska biståndet under 2017 sjunkit med 2% bland annat beroende på en förbättrad arbetsmarknad. Statistiken visar dock inte hela sanningen. Bland många frivilligorganisationer är upplevelsen snarare den motsatta. Ett stort antal behövande finns inte med bland bidragsmottagarna. Antingen för att man inte passar in i regelsystemet eller att man inte får, vill eller vågar söka stöd. Kraven på den enskilde och olikheterna i bedömningen av arbetsförmåga gör att många ramlar ur socialförsäkrings-

systemen (sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring) och tvingas leva på ekonomiskt bistånd från socialtjänsten, eller i värsta fall nekas stöd. Många av dessa människor möter istället vi inom frivilligsektorn. I och med detta har det utvecklats en vedertagen kultur där man lägger ansvaret på frivilligsektorn utan att tillföra nödvändiga resurser för arbetet. Regeringen hävdar i sin FN-rapport kring Agenda 2020 att det allmänna socialförsäkrings-skyddet skapar trygghet för alla och motverkar ekonomisk utsatthet. Detta är alltså inte korrekt.

Hemlöshet - en realitet men svårt att mäta:

Det finns personer i olika former av hemlöshet i nästan hela Sverige, både personer som bor i landet och EU-medborgare som vistas här tillfälligt, många i akut hemlöshet. För att uppskatta antalet hemlösa samlar Socialstyrelsen in uppgifter från landets kommuner om antalet hemlösa. 2018 års mätning visar att det är både fler personer och fler som är föräldrar till barn under 18 år, i akut hemlöshet jämfört med föregående mätning. Framförallt har antalet kvinnor ökat, varav majoriteten har barn och är utlandsfödda.

Omkring 33 250 personer beräknades vara hemlösa under 2017. En dryg tredjedel, 11 167 personer av samtliga hemlösa hade barn under 18 år. I akut hemlöshet, det vill säga att leva på gatan eller på vandrarhem, i husvagn/tält och dylikt, uppskattades 5 935 personer leva. Antalet personer som är hemlösa i den mening att de inte äger sin bostad eller har ett förstahandskontrakt på en hyresrätt är desto fler. I och med att bostadsmarknaden är så pass belastad som den är finns det möjlighet för hyresvärdar att ställa högre krav på hyresgästen och de som har låg och osäker inkomst hamnar lätt utanför. Särskilt svårt blir det för de som fått en betalningsanmärkning och har skulder på Kronofogden. Det görs i regel alltid en kreditupplysning. Det finns inget samband mellan att ha skulder och att inte betala hyran utan förklaringen till skulderna är inte sällan låg inkomst, inkomstglapp eller förlorad inkomst som i sin tur lett till att personen inte kunnat betala alla sina räkningar. Ett allvarligt och återigen växande problem är vräkningar.

Aktuella siffror visar att andelen barn vars ena eller båda föräldrar vräcks från sin bostad ökat med 10% under 2018. Detta trots att regeringen redan 2008 införde en nollvision när det gäller vräkning av barnfamiljer.

Många äldre med låga inkomster i Sverige

Sverige har en högre andel pensionärer som lever i relativ fattigdom jämfört med övriga Norden och EU generellt. Ungefär 16 procent i åldern 65 år och äldre i Sverige har en årlig inkomst efter skatt under gränsen för risk för fattigdom. För de som är i åldern 75 år och äldre är det ungefär 22 procent jämfört med drygt 16 procent för EU i genomsnitt som har en inkomst under fattigdomsgränsen.

Under 2017 levde 245 000 pensionärer med en disponibel månadsinkomst lägre än den med absoluta fattigdomsgränsen på 12 100 kronor per månad. Enligt prognoser från pensionsmyndigheten förväntas denna andel öka, och mest bland kvinnor.

Pensionsmyndigheten konstaterar i en rapport att andelen i relativ fattigdom i gruppen över 65 år skulle kunna minska med en fjärdedel. Detta under förutsättning att alla pensionärer

med bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd skulle få maxbeloppet för dessa förmåner. Om alla som skulle kunna få bostadsbidrag sökte skulle andelen fattiga minska ytterligare.

Personer som trots arbete lever i fattigdom

I Sverige lever 7 procent av dem som arbetar, i ett hushåll med en inkomst i relativ fattigdom. I Sverige är det vanligare att yngre, ensamstående med barn samt utrikes födda har en låg inkomst trots att de arbetar. I siffrorna ingår inte alla de som arbetar så kallat svart och erhåller lönen i kontanter. De är antagligen 10 000-tals.

Personer som trots arbete lever i fattigdom:

- svenskar 4,5%
- utrikes födda svenskar 14,8%

Bland arbetslösa svenskar har ungefär hälften, oavsett ålderskategori, en disponibel inkomst under fattigdomsgränsen.

Många av de arbetsmarknadspolitiska förslag som förs fram framförallt från de borgerliga partierna riskerar öka andelen arbetande fattiga genom bl.a. krav på lägre ingångslöner, försvagad anställningstrygghet mm.

Bostadsbristen förstärker fattigdomen

För unga och för låg- och medelinkomsttagare är bostadsbristen och de höga boendekostnaderna ett stort problem. Bristen på bostäder till rimliga kostnader förstärker utsattheten och försvårar ytterligare möjligheterna att ta sig ur fattigdomsfällan. Bristen på bostäder har tvingat många att skuldsätta sig kraftigt för att köpa en bostad. Hushållens överskuldssättning är nu inte bara ett problem för individen utan hotar hela samhällets stabilitet och riskerar att bli en svår fattigdomsfälla på sikt. Bristen på bostäder är också ett hot mot etableringen och rörligheten på arbetsmarknaden och även möjligheten att flytta för att hitta arbete och en bättre försörjning. Särskilt svårt är det för de som är nya på bostadsmarknaden. De tvingas vanligtvis acceptera boenden med mycket höga hyror trots att de kanske ofta har låga inkomster.

Ett växande problem är också utvecklingen mot spekulationsekonomi på bostadsmarknaden och den successiva avvecklingen av bruksvärdesprincipen för hyressättning. Stora bostadsbestånd köps upp av riskkapitalister och andra som medvetet låter bostäder stå utan adekvat underhåll i spekulationssyfte eller gör för hyresgästen onödigt kostsamma renoveringar, vilket i förlängningen tvingar många från sina bostäder.

Fattigdom som en konsekvens av fängelse och kriminalvård

Att man hamnar i fängelse och omfattas av kriminalvård kan ha många anledningar. Men det innebär också för många en potentiell fattigdomsfälla. Ett faktum som förstärker problemen och gör vägen tillbaka svårare.

Mycket av problemen och kostnader för samhälle såväl som individ hade kunnat undvikas med mer förebyggande insatser t ex. sociala investeringar i allt från ungdomsgårdar, skola, socialtjänst, bostäder, arbetsmarknadsåtgärder, rätt verktyg till rättsväsendet och mycket

mer. Människor som lever i kriminellt utanförskap har oftast inget skyddsnät, förutom sitt gäng. När han eller hon har avtjänat sitt straff inom Kriminalvården finns oftast varken tillräckligt socialt eller samhälleligt skyddsnät.

Problem för många som avtjänat sitt straff är:

- Inga pengar, möjligen ett litet "muckarbidrag"
- Ingen bostad, vilket också gör det svårt att söka jobb
- Svårt att få jobb. Arbetsgivare begär nästan alltid utdrag ur belastningsregistret om man söker jobb.
- Många är skuldsatta.

Hela 81 % av de klienter som avtjänar mer än 12 månader får nya skulder under sin anstaltsvistelse. Många har skulder till brottsoffer och samhälle som inte kan betalas tillbaka, man hamnar i en skuldfälla och blir stamkund hos kronofogden. Skulderna tvångsåterbetalas efter frigivning genom utmätning på ev. inkomster eller bidrag. Den enskilde får endast behålla ett s.k. förbehållsbelopp baserat på riksnormen för försörjningsstöd, resterande dras för att betala skulder. Den enskilde tvingas leva på "existensminimum" samtidigt som hen ska försöka återetablera sig i samhället och skapa ett ordnat socialt liv med arbete och bostad. Detta leder till hög risk för återfall och att begå nya brott. Enligt Kriminalvårdens egen statistik återfaller cirka 29 % i brott inom 3 år, men detta är bara de som hamnar i fängelse. Mörkertalet är stort.

Förslag på lösningar:

- Investeringar i förebyggande och uppsökande arbete för att förhindra utanförskap.
- Aktivt deltagande av socialtjänsten redan under anstaltstiden för att förbereda bostad och privatekonomi.
- Ökad myndighetsamverkan såväl under fängelsetiden som i "eftervården" som syftar till att skapa ett skyddsnät och förutsättningar för ett liv utan kriminalitet för den intagne. Exempelvis samverkan när det gäller skuldsanering, bostad, arbete mm.
- I samarbete med arbetsmarknadens parter åstadkomma en mer välvillig och kunskapsbaserad inställning till f.d. intagna när man anställer.
- I större utsträckning använda sig av alternativ till fängelse, såsom fotboja och samhällstjänst. Det senare kan i sig betyda ett steg in på arbetsmarknaden. Det är också lägre kostnader för samhället.

Vid varje given tidpunkt sitter runt 5 000 personer på landets anstalter. Det betyder att intagna frigges i ungefär samma takt som nya döms till fängelsestraff varav ett stort antal personer varje år riskerar hamna i absolut eller relativ fattigdom om inte insatserna för ett fungerande liv utan kriminalitet förstärks.

Asylsökande och fattigdom

Ett problem som sällan belyses är situationen för de asylsökande och de tuffa ekonomiska villkoren de lever under.

En låg daglig inkomst som inte täcker grundläggande behov gör att asylsökande lever under både psykisk och ekonomisk press. En press som läggs ovanpå de övriga trauman man ofta bär med sig från sin flykt och de förhållanden som tvingande en att lämna sitt land.

Asylsökandes inkomst

Det bidrag man får till sitt uppehälle som asylsökande är t o m lägre än det man får om man har försörjningsstöd. Inkomsten är beroende av om hen befinner sig på en flyktinganläggning där maten är inkluderad eller om hen bor någonstans där maten inte är inkluderad.

Om maten är inkluderad:

- 24 kr per dag för en ensamstående vuxen
- 19 kr per dag för varje person i ett par som bor tillsammans
12 kr per dag för barn under 17 år

Om maten inte är inkluderad:

- 71 kr per dag för ensamstående vuxna
 - 61 kr per dag för varje person i ett par som bor tillsammans
- 37 kr per dag för barn mellan 0-3 år
43 kr per dag för barn mellan 4-10 år
50 kr per dag för barn mellan 11-17 år

Familjer med mer än två barn får den fulla ersättningen för de två äldsta barnen, för resterande får de halva ersättningen per barn. Den inkomst som asylsökande får ska täcka kostnader för kläder, skor, vård, medicin, tandvård, personlig hygien, fritidsaktiviteter och liknande. Om du bor utanför en flyktinganläggning skall 71 kr per dag också täcka kostnader för boende.

Den svenska matkorgen

Detta kan jämföras med den svenska matkorgen så som den tagits fram av EU-kommissionen.

”Månadsbudgeten för en hälsosam kosthållning i Sverige är 215 Euro för en ensamstående person och 715 Euro för en familj bestående av två vuxna och två barn. Om man räknar in måltidens sociala funktion (äta ute, semester etc.) blir månadsbudgeten för en ensamstående 249 Euro (ca 2 700 kr) och för en familj med två vuxna och två barn 841 Euro (ca 9 150 kr)”.

”Förutom mat inkluderar budgeten friskvård samt utgifter för måltidens kulturella, emotionella och sociala funktion i det svenska samhället. Det kan vara att äta ute ibland, bjuda hem vänner, tillbringa tid med släktingar och barn, laga måltider som är speciella för vissa högtider och utgifter i samband med semester. I alla dessa sammanhang är måltiden viktig”.

Det svenska ekonomiska biståndet – riksnorm för försörjningsstöd:

Detta ses ofta som den svenska minimiinkomsten. Såsom tidigare redovisats skall det täcka nödvändiga utgifter, såsom mat, personlig hygien, kläder, skor, fritidsaktiviteter, försäkringar, konsumtionsvaror, tidningar, telefon och TV. För en ensamstående rekommenderas för 2019 4080 kr/månad.

Skillnader i ersättning - Jämförelse

En ensamstående person	En dag	En månad
Daglig ersättning inklusive måltider för en ensamstående flykting (2019) Denna summa har inte höjts sedan 1994. Det innebär en förlust i köpkraft på 25%.	71 sek	71x30= 2130 sek
Den svenska matkorgen enligt EU (2015).		2809 sek
Den svenska matkorgen med en höjning på 8% jämfört med 2015.		3034 sek
Ekonomiskt bistånd (2019). Summan har höjts med 2% jämfört med 2018.		4080 sek

Slutsats

Om man tar i beaktande att asylsökandes väntetider ofta är mycket långa blir kontrasten mellan gruppens inkomst och kostnadsberäkningen som ligger till grund för ekonomiskt bistånd och matkorgen ännu större. Flyktingar tvingas leva långt under fattigdomsgränsen. Matkorgen tar inte hänsyn till kostnader för saker som kläder, sjukvård etc. Det innebär att asylsökandes inkomst inte ens räcker för att täcka kostnader för mat så som den beräknas av EU-kommissionen. Det ekonomiska biståndet skall täcka ungefär samma kostnader som dagersättningen för asylsökande fast den är mycket lägre. Asylsökande förväntas leva långt under svensk minimiinkomst, och detta ibland under flera år.

Situationen försvåras av:

- Brist på billiga bostäder
- Ingen svenskundervisning eller arbetspraktik innan man fått uppehållstillstånd
- Asylsökande tillåts arbeta. Men vem erbjuder ett jobb om man inte kan språket och inte har någon erfarenhet på svensk arbetsmarknad och dessutom bor på en isolerad flyktingförläggning.
- Man har bara rätt till akut sjukvård och vård som inte kan anstå. Här ingår inte vård för psykiska problem.
- Ingen familjeåterförening innan man fått uppehållstillstånd.
- Ofta ligger flyktingförläggningar mycket isolerade, och ofta tvingas man flytta mellan olika förläggningar.
- Ofta är det långa väntetider innan man efter att ha fått uppehållstillstånd kan flytta till en kommun. Samma gäller för att ordna ett boende, börja svenskstudier och introduktion till det svenska samhället etc.

Allt detta försvårar integrationsprocessen. Det gör det ännu svårare för människor som ofta har med sig traumatiska erfarenheter från hemlandet och från flykten.

Den ekonomiska fattigdomen här måste ses i detta sammanhang.

Det behövs en tydlig strategi för att bekämpa fattigdom

Ytterligare en komplikation när det gäller fattigdomsproblematiken i Sverige är att det finns en förvirring i den allmänna debatten om vilka begrepp som skall användas och hur fattigdomen skall mätas. Fattigdomsproblematiken riskerar att försvinna på grund av förvirringen mellan begreppen. Detta i kombination med den stora osynliga fattigdomen gör det svårt att diskutera och upprätta relevanta åtgärdsplaner för att bekämpa fattigdomen. Detta är också en av anledningarna till att Sverige saknar konkreta mål och indikationer för hur fattigdomsbekämpning skall mätas.

EAPN Sverige uppmanar till en bred samhällelig debatt om hur våra välfärdssystem kan rustas för att bekämpa fattigdomen – EAPN Sverige vill se en politik som prioriterar bekämpandet av fattigdomen. EAPN Sverige rekommenderar därför:

- Att regeringen gör en heltäckande kartläggning av fattigdomen i Sverige. Regeringen kan inte begränsa sig till socialtjänstens statistik utan även inkludera de som inte alltid syns i statistiken, exempelvis, arbetande fattiga, långtidssjuka, barnfamiljer och pensionärer med låga inkomster.
- Att man i denna kartläggning samverkar med det civila samhällets aktörer och tar tillvara deras erfarenheter och kunskaper. Detta inkluderar en direkt dialog med utsatta människor på deras villkor. EAPN har utvecklat en modell för en sådan dialog.
- Att man tar fram en relevant definition av fattigdom i Sverige och sätter tydliga och mätbara mål för hur den skall mätas och bekämpas.
- Att regeringen utreder de nuvarande systemfelen/systembristerna i våra välfärdssystem samt tar fram strategier som motverkar dessa, bl.a. genom att tydliggöra myndigheternas ansvar för att den enskilde inte hamnar "mellan stolarna", utan stöd mellan de olika välfärdssystemen.
- Att socialförsäkringssystemets ersättningsnivåer justeras så att pensionsnivåer, sjukersättning mm säkerställer möjligheten att leva ett värdigt liv med full delaktighet i samhället och där ingen tvingas leva under existensminimum. Och att låga ersättningsnivåer inom exempelvis arbetslöshets- och sjukförsäkringssystemen, samt försörjningsstödet och dagersättningen till flyktingar höjs och anpassas till allmänna levnadskostnader och aktuella behov i dagens samhälle. Detta gäller även taket för lönebidrag och andra arbetsmarknadspolitiska bidrag.
- Att stöden utformas så att det bidrar till att stärka den enskilde och dennes möjlighet att leva ett självständigt liv och deltagande i samhällslivet, bl.a. genom att ett tillfälligt stöd skall kunna ges utan krav på att den enskilde först måste bli totalt utblottad. Nuvarande krav på total utblottning försvårar och förlänger vägen ut ur fattigdom.
- Att förebyggande insatser ges ökade resurser t ex. sociala investeringar i allt från ungdomsgårdar, skola, socialtjänst, bostäder och arbetsmarknadsåtgärder. Förebygga är alltid mer lönsamt än att åtgärda problem i efterhand för människor såväl som samhälle.

- Att "eftervården" inom kriminalvården utvecklas och förstärks så att den ger verkliga möjligheter att fungera i samhället och förhindrar återfall. En viktig förutsättning för detta är att samverkan mellan olika myndigheters insatser förstärks och vid behov sker parallellt.
- Att välfärdssystemet utformas på ett sätt som gör att det blir mer förutsägbart, tillgängligt och därigenom tryggare för den som behöver ta del av välfärden. Människor skall inte bli mer sjuka till följd av ett otryggt välfärdssystem.
- Att politikerna ska verka för allas rätt till försörjning och delaktighet, - genom arbete, stöd eller sysselsättning.
- Att riksdagen beslutar om en nationell handlingsplan för att bekämpa fattigdomen.

EAPN Sverige

Lena Huss
ordförande

Gunvi Haggren

Karolina Johnsson

Johannes Jörgensen

Inge Fäldt

Källor:

Eurostat

SCB

Socialstyrelsen

Stadsmissionen

Kriminalvården

Kronofogden

EAPN Sveriges medlemsorganisationer

